

Mariya Yarema

Ukrainian Catholic University (Lviv, Ukraine)

Gender Theory as a Denial of Human Dignity

Gender theory as a component of the sexual education program is actively promoted in educational institutions of various levels in Ukraine. The success of this theory is due, on the one hand, to the masking of gender ideas under the concepts of «dignity of every person» and «equality of men and women», and on the other hand, to the proposal of complete emotionism and subjectivism in self-identification and morality that is easily perceived in the modern era. The actuality of the topic of this study consists in the rapid advancement of gender theory in the Ukrainian and global context. The aim of the article is to critically evaluate the theory of gender from the point of view of anthropology, in particular to assess the compatibility of gender theory with the concept of human dignity. Research methods are the next: analytical, synthetic, generalization, deduction. The result of the study is the affirmation about incompatibility between the constructivist theory of gender (the most common type of this theory) and the concept of human dignity. This incompatibility is due to the rejection by the above-mentioned theory of the objective nature of man, which in turn is the basis of the concept of human dignity. In asserting the normality of subjective gender identification as opposed to objective biological sex, constructivist theory of gender undermines and devalues the notion of human nature. Instead, human dignity is based on the objective uniqueness of human nature among other forms of living. Any attempt to deny the weight and objectivity of human nature threatens the notion of human dignity, as the latter loses its validity. At the same time, the constructivist theory of gender blurs the notion of the objective human nature in favor of arbitrary self-determination. Denying the importance of nature in human identification, gender theory necessarily denies human dignity and the rights that flow from it. In conclusion, the spread of gender theory in educational settings contributes to the devaluation of human dignity, and not vice versa.

Keywords: human dignity, human nature, constructivist theory of gender, sexual identification

Марія Ярема

Український католицький університет (Львів, Україна)

Теорія гендеру як заперечення гідності людини

Теорія гендеру як складова програми статевого виховання активно пропагується в освітніх закладах різного рівня в Україні. Успіх поширення цієї теорії пов'язаний, з одного боку, з маскуванням гендерних ідей під поняттями «гідності кожної людини» та «рівноправ'я чоловіків і жінок», а з іншого боку, з пропозицією цілковитого емотивізму та суб'єктивізму у питаннях ідентифікації та моралі, що легко сприймається в сучасну епоху. Саме у стрімкому просуванні теорії гендеру в українському та світовому контексті розкривається актуальність теми цього дослідження. Метою статті є критична оцінка теорії гендеру з точки зору антропології, зокрема оцінка сумісності теорії гендеру з поняттям гідності людини. Методи дослідження – аналітичний, синтетичний, узагальнення, дедукція. Результатом дослідження є виявлення несумісності конструктивістської теорії гендеру (найпоширенішого виду цієї теорії) з поняттям гідності людини. Така несумісність пов'язана з фактом відкидання згаданою теорією об'єктивної природи людини, яка у свою чергу є основою поняття людської гідності. Стверджуючи про нормальність суб'єктивної статевої

ідентифікації всупереч об'єктивній біологічній статі, конструктивістська теорія гендеру підважує та знецінює поняття природи людини. Натомість людська гідність базується саме на об'єктивній унікальності природи людини посеред інших форм живого буття. Будь-яка спроба заперечити вагомість та об'єктивність людської природи загрожує поняттю людської гідності, так як остання втрачає своє обґрунтування. Водночас конструктивістська теорія гендеру розмиває поняття об'єктивної природи людини на користь довільного самовизначення. Заперечуючи вагомість виміру природи в ідентифікації людини, теорія гендеру з необхідністю заперечує гідність людини та права, які випливають з цієї гідності. Як висновок, поширення теорії гендеру в освітніх середовищах сприяє знеціненню людської гідності, а не навпаки.

Ключові слова: гідність людини, природа людини, конструктивістська теорія гендеру, статева ідентифікація

Публікацію підготовлено в межах реалізації науково-дослідної програми "Цілісний людський розвиток" Українського католицького університету

Вступ

Гідність людини – філософське поняття, тісно пов'язане з особовістю людини. Проте як одне, так і друге трактується у межах філософії настільки по-різному, що годі знайти спільного знаменника у відповіді на питання, чим є людська особовість та гідність. У цій статті немає і натяку на претензію знайти такий спільний знаменник, але пропонується осмислити гідність людини у світлі традиційного філософського вчення. Водночас слід підкреслити, що метою статті є не стільки окреслити традиційне поняття гідності людини, як представити заперечення цієї гідності теорією гендеру, що стрімко поширюється в українському суспільстві. небезпека теорії гендеру в її стосунку до заперечення людської гідності полягає в тому, що прихильники теорії постулюють кардинально протилежне до того, що насправді пропонують: переконують суспільство у тому, що саме теорія гендеру сприяє пошануванню гідності та неповторності кожної людини, тоді як *de facto* заперечують саму людську гідність.

Виклад статті побудований за порядком: означення традиційного поняття гідності людини; означення конструктивістської теорії гендеру; виявлення несумісності першого і другого.

Гідність людини.

Поняття особовості людини є одним з центральних в антропології, тоді як гідність – це «одна з основних позитивних ознак людини як особистості; міра ствердження в людині особистісного начала» (Нестеренко, 2002, с. 119). Належне опрацювання концепту гідності людини є важливим не лише у контексті вчення про особовість людини, але й у моральній перспективі: «Гідність людини, правильно осмислена, [...]

встановлює надійну основу для цілості моральної філософії» (Verquist, 2019, p. 5).

Поняття людської гідності було одним з вагомих питань для мислителів епохи Відродження, а згодом зайняло чільне місце в етиці Канта. Аж до сучасності поняття гідності осмислювалось у тісному зв'язку з природою людської особи – єдиного суб'єкта моралі серед усього фізичного світу. Сучасні течії моральної філософії, такі як біхевіоризм, фройдизм, утилітаризм та інші, заперечують унікальну цінність людини у світі, підважуючи тим самим поняття людської гідності. Все ж поняття людської гідності не стало маргінальним в сучасну епоху, так як залишається незамінним концептом для ствердження прав людини (Bunnin, & Yu, 2004, p. 182). Водночас вартує звернути увагу, що незважаючи на збереження актуальності поняття людської гідності та прав, що випливають з неї, існують тенденції в сучасній філософії, які позбавляють ці поняття будь-якого об'єктивного та стабільного змісту. Зокрема мова йде про лібералістичну концепцію антропології, згідно з якою не існує об'єктивної та стабільної людської природи, що зумовлює у свою чергу неіснування об'єктивного, стабільного та зрештою зрозумілого поняття гідності та прав людини (Stetson, 1998, p. 12). Нестабільність та незрозумілість поняття людської гідності у сучасному суспільстві призвели до того, що цим поняттям всіляко маніпулюють, стверджуючи прийнятність радикально протилежних видів поведінки по відношенню до людини (Naas, 2004, p. 627).

Якщо говорити про людську гідність, то це поняття можна розвивати виключно на основі сприйняття як факту унікальності людини у світі живої природи. Натомість ті мислителі, які

сутнісно не виділяють людину з-поміж іншого живого буття, вважають саму ідею людської гідності неприйнятною (Kateb, 2011, р. xii). Надалі, отже, зупинимося на традиційному розумінні гідності людини, так як нетрадиційне її розуміння веде до заперечення людської гідності як такої з наведених вище причин.

Згідно з традиційним розумінням гідності, «люди мають особливу природу в силу того, що посідають певну властивість, а саме розум» (Sensen, 2011, р. 157). Посідання розуму, а також інших характеристик, таких як свобідна воля та здатність до самоволодіння, роблять людину несхожою на інші види фізичного живого буття. Джордж Кейтб, викладач політології Принстонського університету (до 2002 р.), стверджує, що особливість людської природи пов'язана з тим, що людина, на відміну від всього іншого фізичного буття, здатна виходити поза межі природного як такого: «Вища гідність [людського роду] теоретично основана на частковому розриві людства з природою. Людство не є лише природним, тоді як всі інші види є виключно природними» (Kateb, 2011, р. 5). Сказавши це, Дж. Кейтб додає, що його висновки не є результатом релігійного світогляду чи намаганням його ствердити, тобто різко заперечує, що ідея вищості людини понад інші види буття є суто релігійним поняттям. Розвиваючи свою думку про певний розрив людини з природою, він запевняє про благість такого розриву: «Будучи частково і в похвальному сенсі неприродною, людина має незрівнянно вищий статус, ніж будь-яка тварина» (Kateb, 2011, р. 23). Такий вищий статус полягає не в тому, що природа сама у собі є недоброю та її будь-яким чином треба здолати, а в тому, що здатність поводитися супроти природних потягів свідчить про розум, свобідну волю, суб'єктність, самопосідання, а отже, і про гідність. Гідність як атрибут людини ґрунтується власне на її розумі та автономності буття (Bunnin, & Yu, 2004, р. 182).

Для забезпечення своєї життєдіяльності людина використовує деякі види тварин та рослин, які в певній мірі існують заради її блага. Людина ж є цінністю сама у собі, вона «по природі існує заради власного добра як остаточної цілі» (Berquist, 2019, р. 14). Існування людини заради власного блага водночас не означає, що вона не покликана допомагати іншим людям в їхніх благах, так як індивідуальне благо людини разом зі спільним благом людства творить те, що називається благом людини: «Існування заради нашого власного блага виключає існування заради чужого блага, тобто блага, в якому ми не маємо частки, але не виключає існування заради спільного блага» (Berquist, 2019, р. 14). Питання

цілі існування людини є вкрай вагомим для ствердження чи заперечення людської гідності. Якщо людина б існувала не заради власного блага, то її гідність було б легко заперечити, адже саме існування людини слід було б визнати інструментальним, а отже і відносно гідним. Якщо ж людина існує заради власного блага, сама цілість її існування свідчить про її невідносну гідність. «Щоб відстояти людську гідність, [...] ми повинні відстояти цілість існування людини. А щоб відстояти цілість існування людини, [...] ми повинні чинити опір приманці механістичної концепції живого буття. Ми повинні визнати, що світ є чимось більшим, ніж атоми, які наштовхуються один на одного. Ми повинні визнати, що люди не є просто акцидентами космосу», – стверджує Стівен Дженсен, викладач філософії Х'юстонського університету св. Томи (США) (Jensen, 2019, р. xii).

Реальність людської гідності вимірюється, отже, реальністю посідання людської природи, яка не підпорядкована природі тварин, рослин чи неживій природі, але, навпаки, їх собі підпорядковує. Людську природу посідають усі індивідууми людського роду в однаковій мірі, тому і гідність кожної людини однакова: «Якщо люди існують заради власного блага як остаточної цілі по природі, то людська гідність є реальною, не є людським творивом, і це означає, що вона однаково належить усім людям, без огляду на расу, стать, вік, фізичний чи психічний стан чи культурні або релігійні відмінності» (Berquist, 2019, р. 14). Однакова природа та відповідно однакова гідність всіх людей не є водночас причиною вважати людей одноманітними, однаковими, повторюваними. Це причина вважати їх рівними між собою, але не однаковими. Завдяки розумові, свобідній волі, моральній суб'єктності кожна людина проявляє себе в неповторюваний спосіб, «кожна людина є унікальною та індивідуальною без потреби намагатись такою бути» (Kateb, 2011, р. 12).

Людська природа як основа людської гідності вимагає, щоб були визнані однаково гідними не лише народжені людські індивідууми, але й ненароджені, тобто, щоб була визнана гідність усіх, хто належить до людського роду як такого (Kateb, 2011, р. 6). Маніфестація розумності природи не є тим самим, що посідання розумної природи. Іншими словами, ті індивідууми людського роду, які в силу тих чи інших обставин не здатні проявляти розумність, свобідну волю чи моральну суб'єктність, не втрачають від цього людську розумну природу (Лукас, 2007, с. 15-16). Саме людська природа, а не вчинки, відповідні до природи, визначають людську гідність. Адже гідність людини – це екзистенційна цінність, а не моральна, хоч і має

тісний зв'язок з моральною. Людська гідність властиво впливає з ідентичності людини та ідентичності людського роду як такого (Kateb, 2011, pp. 12-13).

Те, що гідність – категорія екзистенційна, означає, що вона не з'являється і не зникає від того чи іншого способу життя її носіїв, однак визнання вищої гідності людей супроти нерозумного буття, згідно з традиційним уявленням, означає визнання людьми обов'язку поводитися відповідно до цієї гідності (Sensen, 2011, p. 157). Сучасне суспільство схильне більше акцентувати на правах, ніж на обов'язках, які впливають з людської гідності, однак для прихильників традиційного уявлення про людську гідність, зокрема для Іммануїла Канта, гідність «пов'язана з обов'язком і лише непрямо пов'язана з правами» (Sensen, 2011, p. 170). Обов'язком людини, отже, є поважати свою гідність та гідність собі подібних. Людина завдяки даним своєї природи здатна поводитись морально добре і морально погано. Якби вона поводитись в більшості чи виключно в морально поганій спосіб, тоді сумнівною була б сама її гідність: «Екзистенційні цінності були б нічого не вартими без реалізованих моральних здатностей» (Kateb, 2011, p. 18). Людина атакує/принижує свою гідність, коли поводитьься несправедливо чи зле з іншою людиною. Така поведінка свідчить або про те, що людина вважає себе більше людиною, ніж та, яку вона кривдить, або про те, що вважає себе більшим буттям, ніж людина як така. Звичайно, в одному і в другому випадку, таке мислення людини-кривдника цілком помилкове. Жодна людина не відрізняється від іншої по природі, і жодна людина в силу того, що не може втратити свою природу, не може втратити притаманну людській природі гідність, тому не може бути оправданим нелюдське поводження з будь-якою людиною (Kateb, 2011, p. 13). Підставою для заборони вбивства людини чи знуцання над нею є вказаний вище факт, що ціллі життя кожної людини, з огляду на її природу, є її власне благо. Якщо це заперечувати, тоді з необхідністю потрібно ствердити, що вбивство іншої людини може бути частково прийнятним, так як її існування може мати своєю ціллю чуже благо, а не її власне. Якщо ж суспільство неготове визнати часткову прийнятність вбивства людей, тоді слід вважати за істину, що людська гідність є явищем саме природним, а не надуманим (Berquist, 2019, pp. 17-18).

Водночас слід ствердити вслід за С. Дженсеном, що сучасне покоління є «поколінням людської нелюдності у ставленні до людини» (Jensen, 2019, p. xi). Той же, хто добровільно спричиняє іншим людям страждання, насправді

свідомо чи несвідомо заперечує як їхню, так і власну гідність (Kateb, 2011, p. 23). Ми є поколінням, яке, можливо більше, ніж попередні, заперечує власну гідність, незважаючи на те, що більше, ніж інші, стверджуємо права людей.

Підсумовуючи вище сказане, людська гідність впливає з людської природи. Отже, це екзистенційна цінність і в однаковій мірі належить усім, хто посідає людську природу. Людина існує заради власного та спільного людського блага, її існування не є підпорядкованим благові інших видів живого буття. Вища гідність людини супроти інших видів буття зумовлює вимогу та обов'язок кожної людини шанувати цю гідність у собі та в собі подібних. Недобре поводження однієї людини з іншою людиною чи групою людей свідчить про зневагу людської гідності як такої та прав, що з неї випливають.

Теорія гендеру.

Теорія гендеру вміщає у собі фактично дві теорії: перша знаходиться в лоні природного есенціалізму та основана на даних тілесної природи людини, друга є відгалуженням суспільного конструктивізму та основана на даних культури. В парадигмі природного есенціалізму гендерні розбіжності зумовлені особливостями фізіології та психології чоловіка і жінки. В світлі суспільного конструктивізму гендерні відмінності зумовлені особливостями суспільної організації та культури (Fumagalli, 2015, pp. 17-18). Щодо теорії гендеру, поміщеної в контекст природного есенціалізму, слід сказати, що згідно з нею гендер з необхідністю збігається з біологічною статтю. Таким чином розмежування понять «гендер» і «стать» має тут технічний характер, а не онтологічний. Таке розуміння не викликає особливих моральних заперечень і в такому світлі теорію гендеру готові були б прийняти чи не всі знавці моральної філософії чи морального богослов'я. Наприклад, Синод єпископів Католицької Церкви стверджує: «Біологічна стать і суспільно-культурна роль статі (гендер) можуть розрізнятися, але не розділятися» (La vocazione, 2015, n. 58), визнаючи таким чином теорію гендеру, основану на природному законі, та ті дослідження, «які мають за ціль адекватно зрозуміти спосіб сприйняття у різних культурах статевої відмінності між чоловіком та жінкою» (Congregazione per l'Educazione, 2019, n. 6). Однак доміантною в сучасному суспільстві є теорія гендеру, яка, навпаки, заперечує природний закон і ґрунтується на суспільному/індивідуальному конструктивізмі/деконструктивізмі. Стрімке поширення конструктивістської теорії гендеру, а не природничої, пов'язане з тим, що сучасне суспільство посилено акцентує на індивідуалізмі та емотивізмі, відкидаючи об'єктивність природи

(Fumagalli, 2015, p. 74). Саме про домінуючу на сьогодні теорію гендеру йтиме мова у статті, тож під поняттям «теорії гендеру» звідси і далі слід розуміти виключно конструктивістську, а не природничу модель.

Перед тим, як перейти до визначень та основних понять конструктивістської теорії гендеру, слід сказати, що сама конструктивістська модель цієї теорії не є уніфікованою. Якщо на початковому етапі свого розвитку конструктивістська модель пропонувала розуміти гендер як «соціальну стать», яка може, але не обов'язково збігається з біологічною статтю» (Кубі, 2016, с. 5), то подальший її розвиток привів до заперечення необхідності суспільства як суб'єкта, який визначає гендер особи. Американська філософ Джудіт Батлер, непересічно впливова особа у розвитку теорії гендеру, вважає, що сам індивідуум, а не суспільство, повинен бути конструюючим суб'єктом свого гендеру, іншими словами, Дж. Батлер пропонує суспільну деконструкцію гендеру (Fumagalli, 2015, pp. 28-29). Однак для висвітлення змісту цієї статті неоднозначність конструктивістської моделі теорії гендеру має не надто велике значення, так як чи одна її форма – суспільно орієнтована, чи інша – орієнтована на індивідуум, обидві протівляться пріоритету природи у статевій ідентичності людини.

Гендер у світлі конструктивістської теорії, отже, це «соціальна» або «індивідуально-визначена стать», яка не залежить від хромосомної статі, але може з нею збігатись. Незбіг з біологічною статтю означає не лише те, що біологічний чоловік може визначати свій гендер як жіночий чи біологічна жінка може визначати свій гендер як чоловічий, а і те, що гендерів є більше, ніж два: «Відповідно до гендерної теорії, рід статі не є даний природою, але сконструйований суспільством через посередництво культури. [...] Як суспільно-культурний конструкт гендер не мав би обмежуватися до подвійної конфігурації чоловічо-жіночої, що виводиться з біологічної відмінності статей» (Fumagalli, 2015, p. 25). Якщо основою для гендеру не є природна, тобто об'єктивна, стать, тоді основою стають суб'єктивні переконання, чи то певного суспільства і культури, що розвинулась в ньому, чи то індивідуальні. Основою може стати, наприклад, сексуальна орієнтація, яка, звісно, в парадигмі теорії гендеру не зводиться до гетеросексуальної (Fumagalli, 2015, p. 26). Тому, згідно з цим розумінням, «надалі має бути не дві статі, а багато: гетеро-, гомо-, бі- та транссексуальні особи» (Кубі, 2016, с. 5).

Також основою для формування гендеру можуть бути почуття особи. Почуття, очевидно,

є змінною категорією, тож і гендер може бути змінним: «Якщо стать залежить від “почуття” індивіда, а не від об'єктивних, біологічних ознак, то її можна щоразу змінювати» (Кубі, 2016, с. 17). Тобто гендер проголошується не статичною, а принагідно мінливою дійсністю. Згідно з Дж. Батлер, «немає “чоловіка” і “жінки”, але є повторювані “ролі”, які примушуються домінуючими кодексами. Тому кожний індивід може і повинен самовільно конструювати/деконструювати, творити/руйнувати власну гендерну ідентичність» (Cantelmi, 2015, p. 15). Самовільність індивіда у конструюванні/деконструюванні означає, що гендерних ідентичностей може бути безліч, так як немає жодної об'єктивної межі в їх кількості, як от межі природи, ані жодної навіть суспільної межі, як от межі культури.

Іншою особливістю теорії гендеру є заперечення відмінностей між чоловіками та жінками. Прихильники теорії гендеру відкидають ті наукові дослідження, які стверджують власне біологічні та психологічні відмінності між особами двох статей, забороняють проведення суспільних заходів, які вважаються типово чоловічими чи типово жіночими, не визнають різних особливостей трудового навантаження для чоловіків та жінок, забороняють «гендерно марковані» ігри та стиль/кольори одягу, і т.д. (Стратегія упровадження, 2020). За запереченням статевих відмінностей логічно слідує заперечення природної взаємодоповнюваності чоловіка і жінки, а отже, і заперечення основи традиційної сім'ї (La vocazione, 2015, n. 8; Кубі, 2016, с. 7).

Причиною для розмивання різниць між чоловіками та жінками (включно з фізіологічними різницями) стало фальшиве переконання, що відмінність є «носієм дискримінацій та несправедливостей, що реалізуються на суспільному рівні» (Cantelmi, 2015, pp. 17-18). Таким чином теоретики гендеру вважають, що досягнення рівності тотожне досягненню однаковості, тоді як між рівністю і однаковістю існує справжня концептуальна різниця. Рівність базується власне на різності, а не на монологічній однаковості (Послання Синоду Єпископів, 2016, н. 19). Безсумнівно, статева дискримінація мала і має місце в суспільстві, і з нею потрібно боротись (Congregazione per l'Educazione, 2019, n. 15), однак правдою є також те, що «у законному намаганні побороти статево дискримінацію витворилася нова дискримінація – заперечення статевої відмінності та статевої основи ідентичності на користь певного виду примусового нерозрізнення» (Cantelmi, 2015, p. 7).

Конструктивістська теорія гендеру розмиває

не лише вагомість біологічної статі, відмінності між особами обох статей, поняття сім'ї, а також і насамперед статево-їдентичність особи. Людська статево-їдентичність не є просто одним з біологічних показників людського організму, але проникає усю людську особу: «Статево-їдентичність перш за все є вміщена в особу, тобто в цілісну єдність людини: тіло, психіка, дух, символізм тощо. Це означає, що в статево-їдентичності ніщо не є просто біологічним, фізичним, генетичним, тілесним, але все є діалогічність» (Russo, 2004, p. 1597). Тому статево-їдентичність є суттєвим виміром людської особової ідентичності, тож з розмиванням статево-їдентичності іде мова про розмивання людської ідентичності як такої: «За розмиванням категорій гендеру та біологічної статі слідує розмивання самої людської ідентичності, яка випаровується в фантазмагоричних баченнях пост-людського» (Fumagalli, 2015, p. 30). Причиною розмивання категорії статі та гендеру, відповідного до статі, в світлі конструктивістської теорії гендеру є абсолютний примат волюнтаризму над природним законом, коли статево-їдентичність залежить від самовільного вибору, а не від природної даності (Cantelmi, 2015, pp. 16-17). Звичайно, примат бажаного над дійсним позбавляє людину здатності стабільно та об'єктивно себе ідентифікувати, а загальний контекст сучасного постмодерну, що «характеризується крайньою “плинністю” та браком солідних та стабільних основ» (Cantelmi, 2015, p. 5), лише сприяє процесу дестабілізації та врешті руйнування людської статево-їдентичності і загальної ідентичності.

Припущення чи радше активно нав'язувана ідеологема, що «особова ідентичність є відокремлена від біологічної природи та суспільної культури і може цілковито бути конструйована або деконструйована свobodною волею індивідуума у зв'язку з його психічним самопочуттям» (Fumagalli, 2015, p. 73), є фактично запереченням ідентичності як такої. Адже слово «їдентичність» має в основі латинське слово «identicus», що означає «тотожний», «той самий» (Лісовий, 2002, с. 233). Тобто, ідентичність – це тотожність одного суб'єкта з іншим. Людська ідентичність є тотожністю людей по природі, статево-їдентичність – тотожністю по статі, культурна ідентичність – тотожністю по культурі і т.д. Натомість теорія гендеру заперечує важливість об'єктивної біологічної природи людей та людської культури у формуванні ідентичності. Тож на чому має базуватися «тотожність» в розумінні прихильників теорії гендеру? На суб'єктивних, самовільних і змінних переконаннях людей про себе неможливо збудувати реальну тотожність. Тому теорія гендеру є по суті запереченням

людської статево-їдентичності, а отже, і запереченням ідентичності як такої.

Руйнування/заперечення людської ідентичності є не лише вкрай деструктивним для людини-індивідуума, але й для людських стосунків та суспільства як такого: «Видається очевидним, що один з феноменів, що лежать в основі кризи міжособових стосунків, утворився саме через відкинення статево-їдентичності та ролі на користь абсолютної плинності самої ідентичності та ролей з послідуочим відкиненням відповідальності в стосунках та дітородних характеристик цих стосунків» (Cantelmi, 2015, p. 6). Криза міжособових стосунків, відкидання відповідальності у стосунках, у свою чергу, сприяє нещасливості людини, так як наявність добрих підтримуючих стосунків між людьми визнана одним з джерел щастливості (Haybron, 2020). Власне теорія гендеру, яка руйнує ідентичність людини, міжособові стосунки та сім'ю, як така сприяє людській нещасливості, попри зворотні обіцянки: «Обіцянка абсолютної свободи (або ж бажання без зобов'язань) платить [...] найвищу ціну: нестабільність ідентичності, будованої та руйнованої, завжди непомірно коштує для психіки і несе з собою непомірний екзистенційний стрес. Обіцяється свобода, але родиться нещасливість» (Zanardo, 2015, p. 17). Оскільки поняття щастливості/нещасливості все ж є суб'єктивним, вартує більше уваги присвятити питанню зневаги об'єктивної людської гідності посередництвом теорії гендеру.

Теорія гендеру та заперечення гідності людини.

Підставою людської гідності, як було сказано в першій частині статті, є природа людини. Ті, які визнають людську природу та й усю природу творінням Бога, визнають саме Його «причиною» людської гідності (Berquist, 2019, p. 17). Однак вищість людської природи та, відповідно, людська гідність, як було вже згадано, не є поняттями суто релігійними.

Існує кілька способів заперечити людську гідність: 1) заперечити вищість людської природи супроти природи тварин і рослин; 2) заперечити однаковість природи всіх людей; 3) заперечити саму людську природу. Ті мислителі, які заперечують вищість людської природи, з необхідністю заперечують гідність людини, так як твердження про однакову цінність природи тварин, рослин та людей є визнанням однакової їхньої гідності, а отже визнанням відсутності особливої гідності одного буття супроти іншого. У такій парадигмі гідність людини та права людини, які випливають з цієї гідності, є людською видумкою. Ті мислителі, які заперечують однаковість природи всіх людей, визнають начебто гідність одних представників

людського роду і заперечують гідність інших (наприклад, ненароджених людей, недужих, з вадами розвитку), але насправді спростовують поняття людської гідності як таке. Адже якщо підставою людської гідності є природа (іншої якоїсь підстави досі не вдалося визначити у філософії), то всі носії тієї самої природи повинні з необхідністю бути визнані носіями тієї самої гідності або ж усі носії тієї самої природи повинні бути визнані як ті, які не посідають якусь особливу гідність. Врешті ті мислителі, які заперечують вагомість людської природи, заперечують підставу/основу людської гідності і, отже, саму людську гідність. До цієї третьої групи належать саме прихильники конструктивістської теорії гендеру, згідно з якою, природа не має суттєвого значення (хромосомна біполярна визначеність статей є природною даністю), а підпорядковується змінній суб'єктивній дійсності, такий як бажання та самоідентифікація (вчення про десятки різних гендерів та право самовільно себе ідентифікувати з якимось з них).

Розмивання поняття об'єктивної людської природи та ідентичності на догоду суб'єктивним бажанням чи почуттям людини є розмиванням поняття об'єктивної людської гідності та об'єктивних прав людини. «Утвердження бажання над природою» (Cantelmi, 2015, p. 15), яке пропонує теорія гендеру, завершується утвердженням людського свавілля над людською гідністю. С. Дженсен так про це пише: «У сучасному віці люди не хочуть бути підпорядкованими порядку, об'явленому природою. Натомість ми бажаємо винайти свій власний спосіб життя. Щоб задовольнити наше бажання, ми йдемо настільки далеко, що заперечуємо саму природу. Однак через це саме заперечення ми залишаємось в результаті ні з чим. Не маємо того, що нам необхідне, і самі не маємо вартості» (Jensen, 2019, p. xiv).

Теорія гендеру заперечує дійсність біполярності статей, відмінностей між двома статями та їхньої взаємодоповнюваності, сім'ї як союзу чоловіка та жінки, тобто заперечує природну дійсність. У свою чергу, як стверджує Габрієла Кубі, німецька соціолог, яка активно досліджує теорію гендеру, «заперечувати дійсність – це означає попроситися з раціональністю та науковим пошуком істини» (Кубі, 2016, с. 12). Якщо ж якесь вчення від початку не претендує бути істинним, то є ідеологією, а не теорією. Ідеологія, на відміну від вчення, маскує у собі інтереси тих, хто її пропагує, та не є прозорою/зрозумілою в своїй повноті для тих, хто її приймає (Sypnowich, 2019). Теорія гендеру, яка заперечує природну дійсність, примат об'єктивних даних над суб'єктивними бажаннями та утверджує

свавільне використання свободи над людською гідністю, однозначно є ідеологією.

Руйнування людської ідентичності через заперечення вагомості людської природи, що пропагується конструктивістською теорією гендеру, є руйнуванням людини як такої, тому є злочином. Однак в контексті ідеології злочин часто представляється як право, а неприйняття ідеологічних законодавчих ініціатив як злочин. «Перетворення злочину в право – це заперечення правди, розкладання моральної норми, спотворення особи та руйнування правильного суспільного життя. Перетворення злочину в право – це надавати людській свободі викривленого і незаконного значення. Перетворення злочину в право – це справа ідеології», – стверджує Рамон Лукас Лукас, викладач антропології Григоріанського університету у Римі (Lucas, 2004, p. 977).

Висновки

Гідність та права людини на сьогодні є широко прийнятими поняттями в Україні та світі. Для ствердження реальності цих понять необхідно визнати вищість людської природи супроти інших форм емпіричного живого буття. Підставою говорити про вищість природи є наявність у людині таких характеристик як розум, свободна воля, самоволодіння. Якщо ж заперечувати вищість природи людства супроти природи тварин та рослин, то поняття людської гідності та прав людини стають безпідставними та, відповідно, незрозумілими. Особлива природа, отже, є основою особливої гідності та прав людини.

Конструктивістська теорія гендеру, як і поняття людської гідності, є широко акцептованою в сучасному суспільстві, зокрема у розвинених країнах світу. Згідно з цією теорією, людина має право вибудовувати власну статеву ідентифікацію відповідно до внутрішніх переживань, почуттів, нахилів, особистих чи/і суспільних уявлень про себе. Наявність об'єктивної біологічної статі, яка розподіляє людських осіб на чоловіків та жінок, на думку прихильників вище згаданої теорії, не відіграє центрального значення, а лиш номінальне або принаймні мало значуще. Таким чином, поборники конструктивістської теорії гендеру вважають, що природа людини (біологічна стать є виміром саме природи) не може бути основою статевої ідентифікації. Такою основою для гендеристів стають суб'єктивізм та емотивізм.

Підсумовуючи усе вище сказане, вартує наголосити, що прихильники теорії гендеру, яка проголошує людську природу невагомою, з необхідністю є противниками поняття людської гідності та прав людини, так як ці поняття

базуються на особливості людської природи. Якщо людська природа невагома в ідентифікації людини, а її об'єктивність не витісняє суб'єктивного волевиявлення, то немає сенсу говорити про вагомість людської гідності та її об'єктивність. Людська гідність у такому разі позбавлена

основи, а отже, і сенсу. Найпарадоксальніше те, що руйнівниками поняття людської гідності та прав людини є ті, кому личило б якраз обороняти ці поняття: «Патетичним фактом є те, що єдиними ворогами людської гідності є самі люди» (Kateb, 2011, p. 11).

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Кубі Г. Гендер – нова ідеологія руйнує сім'ю. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 32 с.
- Лісовий В. Ідентичність. Філософський Енциклопедичний словник / ред. В. І. Шинкарук та ін. Київ, 2002. С. 233–234.
- Лукас Р. Л. Біоетика для кожного. Львів : Свічадо, 2007. 176 с.
- Нестеренко В. Гідність. Філософський Енциклопедичний словник / ред. В. І. Шинкарук та ін. Київ, 2002. С. 119.
- Послання Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архієпископства УГКЦ стосовно небезпеки гендерної ідеології. 2016. URL: http://news.ugcc.ua/documents/poslannya_sinodu_yepiskop%D1%96v_kiievogalitskogo_verhovnogo_arhiiepiskopstva_ugktsstosovno_nebezpeki_gendernoi_%D1%96deolog%D1%96bi_78209.html.
- Стратегія упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта : гендерний вимір – 2020». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2016/proekt-gendernoyi-strategiyi.doc>.
- Berquist R. From Human Dignity to Natural Law : An Introduction. Washington : The Catholic University of America Press, 2019. 264 p.
- Bunnin N., Yu J. The Blackwell Dictionary of Western Philosophy. Blackwell publishing, 2004. 765 p.
- Cantelmi T. Gender. Una mappa per orientarsi. Milano : Paoline, 2015. 40 p.
- Congregazione per l'Educazione Cattolica (degli Istituti di Studi). Maschio e Femmina li creò. Per una Via di Dialogo sulla Questione del Gender nell'Educazione. Città del Vaticano, 2019. 29 p. URL: http://www.educatio.va/content/dam/cec/Documenti/19_0996_ITA.pdf.
- Fumagalli A. La Questione Gender. Una sfida antropologica. 3 ed. Brescia : Queriniana, 2015. 112 p.
- Haas J. M. Dignità Umana e Bioetica. Enciclopedia di Bioetica e Sessuologia / a cura di G. Russo. Torino : Elledici. 2004. P. 627-629.
- Haybron D. Happiness. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Summer 2020 / ed. E. N. Zalta. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2020/entries/happiness/>.
- Jensen S. J. Foreword / R. Berquist. From Human Dignity to Natural Law. An Introduction. Washington : The Catholic University of America Press, 2019. P. xi-xiv.
- Kateb G. Human Dignity. Cambridge – Massachusetts – London : The Belknap Press of Harvard University Press, 2011. 256 p.
- Lucas R. L. Ideologia e Bioetica. Enciclopedia di Bioetica e Sessuologia / a cura di G. Russo. Torino : Elledici, 2004, P. 977-979.
- Russo G. Sessualità. Visione d'insieme. Enciclopedia di Bioetica e Sessuologia / a cura di G. Russo. Torino : Elledici, 2004, P. 1593-1598.
- Sensen O. Kant on Human Dignity. Berlin – Boston : De Gruyter, 2011. 242 p.
- Stetson B. Human Dignity and Contemporary Liberalism. Westport – London : Praeger, 1998. 186 p.
- Sypnowich C. Law and Ideology. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Summer 2019 / ed. E. N. Zalta. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/law-ideology/>.
- La vocazione e la missione della famiglia nella Chiesa e nel mondo contemporaneo. Relazione Finale del Sinodo dei Vescovi al Santo Padre Francesco. 2015. URL: http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20151026_relazione-finale-xiv-assemblea_it.html.
- Zanardo S. La Differenza Sessuale / S. Zanardo. Gender (contributi di P. Binetti, L. Turco, D. Notarfonso a cura di G. Meazzini). Roma : Città Nuova, 2015. P. 11-40.

REFERENCES

- Berquist, R. (2019). From Human Dignity to Natural Law: An Introduction. The Catholic University of America Press.
- Bunnin, N., & Yu, J. (2004). The Blackwell Dictionary of Western Philosophy. Blackwell publishing.
- Cantelmi, T. (2015). Gender. Una mappa per orientarsi. Paoline.
- Congregazione per l'Educazione Cattolica (degli Istituti di Studi). (2019). Maschio e Femmina li creò. Per una Via di Dialogo sulla Questione del Gender nell'Educazione. Città del Vaticano. Retrieved from http://www.educatio.va/content/dam/cec/Documenti/19_0996_ITA.pdf
- Fumagalli, A. (2015). La Questione Gender. Una sfida antropologica. Queriniana.
- Haas, J. M. (2004). Dignità Umana e Bioetica. In G. Russo (Ed.), Enciclopedia di Bioetica e Sessuologia (pp. 627-629). Elledici.
- Haybron, D. Happiness. (2020). In E. N. Zalta (Ed.), The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2020/entries/happiness/>.

- Jensen, S. J. (2019). Foreword. In R. Berquist, *From Human Dignity to Natural Law. An Introduction* (pp. xi-xiv). The Catholic University of America Press.
- Kateb, G. (2011). *Human Dignity*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Kubi, G. (2016). Gender – nova ideolohiya ruynuye sim"yu [Gender - a new ideology destroys the family]. *Mandrivets'*.
- Lisovyy, V. (2002). Identychnist' [Identity]. In V. Shynkaruk (Ed.), *Filosofs'kyy Entsyklopedychnyy slovnyk* (pp. 233-234). Abrys.
- Lucas, R. L. (2007). Bioetyka dlya kozhnoho [Bioethics for everyone]. *Svichado*.
- Lucas, R.L. (2004). Ideologia e Bioetica. In G. Russo (Ed.), *Enciclopedia di Bioetica e Sessuologia* (pp. 977-979). Elledici.
- Nesterenko, V. (2002). Hidnist' [Dignity]. In V. Shynkaruk (Ed.), *Filosofs'kyy Entsyklopedychnyy slovnyk* (p. 119). Abrys.
- Poslannya Synodu Yepyskopiv Kyievo-Halyts'koho Verkhovnoho Arkhyepyskopstva UHKTs stosovno nebezpeky hendernoyi ideolohiyi [Message of the Synod of Bishops of the Kyiv-Halych Supreme Archdiocese of the UGCC on the Danger of Gender Ideology]. (2016). Retrieved from http://news.ugcc.ua/documents/poslannya_synodu_yepyskop%D1%96v_kiievogalitskogo_verhovnogo_arhiiepiskopstva_ugktsstosovno_nebezpeki_gendernoi_%D1%96deolog%D1%96i_78209.html
- Russo, G. (2004). Sessualità. Visione d'insieme. In G. Russo (Ed.), *Enciclopedia di Bioetica e Sessuologia* (pp. 1593-1598). Elledici.
- Sensen, O. (2011). *Kant on Human Dignity*. De Gruyter.
- Stetson, B. (1998). *Human Dignity and Contemporary Liberalism*. Praeger.
- Stratehiya uprovadzhennya hendernoyi rivnosti ta nedyskryminatsiyi u sferi osvity «Osvita : hendernyy vymir – 2020» [Strategy for Gender Equality and Non-Discrimination in Education «Education: Gender Dimension – 2020»]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2016/proekt-gendernoyi-strategiyi.doc>
- Synowich, Ch. (2019). Law and Ideology. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/law-ideology/>.
- La vocazione e la missione della famiglia nella Chiesa e nel mondo contemporaneo. *Relazione Finale del Sinodo dei Vescovi al Santo Padre Francesco*. (2015). Retrieved from http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20151026_relazione-finale-xiv-assemblea_it.html
- Zanardo, S. (2015). La Differenza Sessuale. In G. Meazzini (Ed.), *Gender* (pp. 11-40). Città Nuova.

Yarema Mariya

Ph.D., Senior Lecturer, <https://orcid.org/0000-0003-2029-4766>, maria.yarema@ucu.edu.ua

Стаття надійшла / Article arrived: 01.11.2021

Схвалено до друку / Accepted: 29.11.2021